

ABDUSAMAD BOBOXO'JAYEVNING ARXIV HUJJATLARI

MUALLIF: ABDULLAYEV BOTIR JABBOR O'G'LI

Annotatsiya: Sharqshunos olim Abdusamad Boboxo'jayev asarlarining muhim qismi Afg'oniston tarixi, Sovet-Afg'oniston munosabatlari, ushbu masalalar bo'yicha chet ellik olimlarning fikrlariga bag'ishlangan. A.Boboxo'jayev chet ellarda shuhrat qozongan 60 ga yaqin ilmiy ishlarning muallifiga hisoblanadi. Uning oltita asari Nyu-York, London, Dehli va Kobulda nashr etilgan. E'tiborlisi shundaki, u sovet yillarida shakllangan olim bo'lsa-da, uning sharqshunoslikka qo'shgan hissasi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.¹

Kalit so'zlar: Ilmiy ishlar, monografiylar, taqrizlar, xatlar, hisobotlar, ma'ruzalar, asarlar.

Afsuski, aksariyat hollarda shaxsiy hujjatlar arxivi inson vafotidan keyin shakllanadi, istisnolar kamdan-kam uchraydi. Vafotidan keyin Abdusamad Boboxo'jayev vafotidan keyin, uning hujjatlarining bir qismi O'zbekiston Fanlar akademiyasining Sharqshunoslik institutiga o'tkazildi, bugungi kunda uning bir qismi saqlanib qoldi. Olimning hujjatli materiallarining yana bir qismi o'g'li tomonidan 1999-yilda uning O'zbekiston Respublikasi Markaziy davlat boshqarmasiga o'tkazilgan. Shu yili qabul qilingan hujjatlar rasmiylashtirildi va tizimlashtirildi. Natijada Abdusamad Boboxo'jayevning shaxsiy jamg'armasi R-2850 fondi shakllantirildi. Unda asosan 1918-1970-yillar oralig'idagi hujjatlar mavjud.

Abdusamad Boboxo'jayev shaxsiy jamg'armasi bitta inventarizatsiyani 226 ta hujjatni o'z ichiga oladi. Boboxo'jayevning arxiv fondi yetti qismga bo'linadi. Arxiv fondidagi bo'limlar va bo'limlardagi hujjatlar xronologik tartibda joylashtirilgan faqatgina 1.4, 1.5 va 4.7-bo'limlar bundan mustasno.

¹ Boboxo'jayev Abdusamad Xonto'rayevich (1904-1975-yy) O'zbekiston respublikasi milliy arxividagi R-2850 FONDI, OPIS № 1 - 1995-yil, 6-bet

Eng katta birinchi bo'lim (150 ta hujjat) 6 ta kichik bo'limdan iborat. Bu kichik bo'limlar: 1.1. "Monografiyalar, ilmiy maqolalar va boshqalar". (№ 1-40 hujjatlar); 1.2. "Ma'ruzalar va hisobotlar " (№ 41-48 hujjatlar); 1.3. "Radio eshitirishdagi matnlari " (№ 49-50- hujjatlar); 1.4. " A.X. Boboxo'jayev sharhlari" (№ 51-125-hujjatlar); 1.5. "A.X Boboxo'jayev ijodi uchun obzorlar" (126-136-sonli ishlar); 1.6. "A.X. Boboxo'jayevning ilmiy asarlari uchun materiallar" (№ 137-150 hujjatlar). Bu yerda, birinchi navbatda, 1953-1970-yillar oralig'idagi olimning ilmiy asarlari muallif tomonidan qayta ko'rib chiqilgan avtograflar, bosma mashinada hujjatlar yozilgan jamlangan.Monografiyalar qatorida biz quyidagilarni nomlaymiz: "Afg'oniston-Buxoro munosabatlari va ingliz imperializmi fitnalari. 1918-1924 yillarda Markaziy Osiyoda. " (12-fayl, 1960), "Sovet-afg'on munosabatlaridagi O'zbekistonning ahamiyati va o'rni, 1 va 2-variantlar" (18-fayl, 1969); Maqolalar orasida: "O'zbekistonda sharqshunoslik fanining rivojlanishi" (1958 yil 6-fayl), "Buxoro-Afg'oniston munosabatlari tarixidan" (10-fayl, 1960), " Afg'onistonning o'zbeklari " (11-fayl, 1960)), " Afg'oniston aholisining milliy va ijtimoiy tarkibi "(20-fayl, 1957 yil, vakolatli yozuv) va boshqalar.

Shubhasiz, A.X. Boboxo'jayevning asarlari uchun fondga kiritilgan materiallar. Boboxo'jayevning, bu asosan turli manbalardan olingan ko'chirmalar. Ular orasida O'zbekiston Respublikasi Markaziy davlat arxivining arxiv hujjatlaridan ko'chirmalar (150-fayl), davriy nashrlardan, shu jumladan xorijiy tillardagi nashrlar (masalan, Afg'oniston gazetalaridan, 148-son). Shuningdek, sovet va chet el mualliflari asarlaridan sinopsislar va ko'chirmalar, ingliz tilidan asarlar tarjimalari (masalan, "Pushtun savoli" kitobi, 143-asr). Afg'oniston tarixchilari va Afg'oniston tarixiy jamiyatining faoliyati to'g'risida ushbu jamiyat raisi tomonidan taqdim etilgan hujjat (145-fayl), fuqarolar urushi davridagi fotosuratlar, pul majburiyatining namunasi tadqiqotchini o'ziga jalb qiladi. Buyuk Britaniyaning Kaspiy dengizidagi harbiy missiyasi (137-fayl).²

² Boboxojayev Abdusamad Xonto'rayevich (1904-1975-yy) O'zbekiston respublikasi milliy arxividagi R-2850 FONDI, OPIS № 1 -1995-yil, 8-30-betlar

Inventarizatsiyaning ikkinchi bo'limi (151 -167-fayllar) fond yaratuvchining ilmiy-pedagogik faoliyatiga oid materiallarni o'z ichiga oladi. Bu kichik bo'limlar: 2.1. "Hisobotlar, memorandumlar, yig'ilishlar bayonnomalari va boshqalar." (№ 151-158-fayllar); 2.2. "Suhbatlar, so'rovlar va hokazo" (159-167-sonli ishlar). Ular orasida fond yaratuvchisi va Afg'onistonning taniqli davlat va jamoat arboblari o'rtasidagi suhbatlar mavjud bo'lgan hujjatlar mavjud. Masalan, bular Afg'oniston armiyasining bosh qo'mondoni, oliy martabali marshal Shoh Valixonning A. Boboxo'jayevning savollariga (161-fayl), Afg'oniston akademiyasi prezidentining suhbatlari (162- fayl) , Kobul universiteti rektori va uning o'rinbosarining olim bilan suhbatlari (163- fayl) (Kobul, 1958 yil aprel) va boshqalar.

Uchinchi bo'limda A.Boboxo'jayevning biografik materiallari keltirilgan. (No 168-169 -fayllar). Xususan, bu olimning qo'li bilan yozilgan tarjimai hol, shuningdek u tomonidan O'zbekiston SSR Oliy Kengashi deputatligiga nomzod sifatida taqdim etilgan tarjimai hol (168-fayl).³

To'rtinchi bo'lim fond yaratuvchisining yozishmalarini o'z ichiga oladi (170-179-sonli ishlar). 4.1-kichik bo'limda. "A.Boboxo'jayevdan maktublar". (170-172-sonli fayllar) olimning yozgan xatlari nusxalari mavjud. X.M.Abdullaev, V.M. Xvostov va boshqalar.4.2-bo'limda. " A.Boboxo'jayevga maktublar" (173-179-sonli fayllar) A.S.Volkova, A.X. Stuchevskiy, P.B. Azizovlar va boshqalar tomonidan yozilgan tabrik telegramma va xatlari va boshqalar bor.Shoh Mahmud G'oziyning 24 juz 1337-yildagi forsha xatidan tarjima (1958 yil 17-aprel) A.Boboxo'jayev olimning Afg'oniston tarixi bilan bog'liq savollariga javoblari bilan. Unda Afg'oniston va Buyuk Britaniya o'rtasidagi munosabatlar masalalari, Afg'oniston mustaqilligi masalalari, Angliya-Afg'on urushining boshlanishining bevosita sababi, jangovar harakatlar paytida turli shaxslarning harakatlari haqida malumotlar bor . Beshinchi bo'limda A.

³ Abdusamad Boboxo'jayevning biografiyasi –O'zbekiston SSR Oliy sovetiga deputatligiga nomzod- R-2850 FONDI, № 168 - 1951-yil 25-fevral , 1-2-betlar

Boboxo'jayev haqida maqolalar mavjud. Boboxo'jayev (180-181-sonli hujjatlar).⁴

Oltinchi bo'limda asosan taniqli tarixchilar va sharqshunoslar tomonidan tayyorlangan bag'ishlovchi yozuvlar (182-183-sonli fayllar) mavjud (masalan, X.T.Tursunovning "O'zbekiston SSRning shakllanishi" asarining sarlavha sahifasida xayriya yozuvi) .

Yettinchi bo'limda boshqa shaxslardan materiallar saqlangan (184-226-sonli ishlar).

Shunday qilib, taniqli sharqshunos tarixchi A.Boboxo'jayev ning shaxsiy olimning hayoti va faoliyati, uning ilmiy faoliyati, O'zbekistondagi ilm-fan tarixini aks ettiruvchi turli xil ma'lumotlarga boy tarkibga ega. Bu nafaqat uning sharqshunoslik rivojiga qo'shgan shaxsiy hissasini, birinchi navbatda Afg'oniston tarixini o'rganishda, balki uning faol hayotiy pozitsiyasini, jamiyat hayotidagi ishtirokini ko'rishimizga imkon beradi. Xulosa qilib aytganda, olimning ilmiy an'analari uning talabalarida, uning farzandlari va nabiralarida davom etgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Boboxojayev Abdusamad Xonto'rayevich (1904-1975-yy) O'zbekiston respublikasi milliy arxividagi R-2850 FONDI, OPIS № 1 - 1995-yil, 1-42-betlar
- 2.Abdusamad Boboxo'jayevning biografiyasi –O'zbekiston SSR Oliy sovetiga deputatligiga nomzod- R-2850 FONDI, № 168 - 1951-yil 25-fevral , 1-2-betlar
- 3.Fayzullo Isxakov "Diplomat.ucheniye,grajdanin k 90-letiyu Abdusamada Babaxodjayeva" R-2850 FONDI, 1995-yil 3-yanvar, № 181, 1-2-betlar
4. <https://uz.wikipedia.org/>

⁴ Fayzullo Isxakov "Diplomat.ucheniye,grajdanin k 90-letiyu Abdusamada Babaxodjayeva" R-2850 FONDI, 1995-yil 3-yanvar, № 181, 1-2-betlar